

ՈՒՐԱՌՈՒԹԵԱՆ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

Ասկէ առաջ կը խօսէինք տառապանքի և ուրախութեան մասին, չա՛րք մը՝ որ զմեզ ամէնքս կը շահագրգռէ. որ կը դպի մեր մէջ եղող ամէնէն մտերիմ և ամէնէն խոր բանին։ Հարց մը՝ որ ամէն օր կը գրուի մեր առջեւ. — որովհետեւ ուրախութեան մեր բաղձանքները, և ցաւին ալ շարժառիթները տեւական են։ Կը չարքիւզինք մեր մէջ գործող բայց զիրար ժխտող ներհակ զգացումներէ, բաժնուած՝ այսպէս ըսելու համար, մենք մեր մէջ երկուքիւ՝ Ունինք բուռն, բնական ու մշտական ձգտում մը երջանիկ ըլլալու։ Կը զգանք թէ երջանկութեան համար ենք ստեղծուած, ու դայն կը փնտռենք ամէն տեղ. ճիշտ ինչպէս մեր մարմինը օդ և սնունդ կը պահանջէ։ Եւ սակայն չենք յաջողիր գտնել այս երջանկութիւնը։ Մեր կեանքը մանկութեան ու պատանութեան տարիներուն մանաւանդ, կ'ապրինք զուարթ վայրկեաններ, հաճելի, հոգեւրէ վերծ ժամեր։ Բայց չափահասութեան մէջ հազուադէպ կը դառնան ատոնք, որքան խելամոլիք թէ, այս աշխարհի վրայ, ողորմելի մեր պզտիկ երջանկութիւնը տատանող շինուածք մըն է միայն, ուր ամէն բոլոր բան մը կը կոտորի, բան մը կը խորտակուի։ Ի՞նչ է արդիւնքը, երբ ըստ բախտի, իրարու վրայ նետուին բազմութիւն մը առարկաներու, կարասիներու, աթոռներու, սեղաններու. — գէշ հաւասարակշռուած բուրդ մը, անշուշտ, ուր ամէն ինչ անկայուն է. խառնակութիւն մը՝ առանց ոեւէ հաստատունութեան։ Այսպէս է և մեր երջանկութիւնը։ Ամէն վայրկեան, մեր և մերիններուն առողջութիւնը կրնայ տկարանալ. մահը կրնայ սպառնալ

Թիւն գտնող մարդն է այս աշխարհի երեսին, որուն տրուած ըլլալ բախտը ուրիշ աշխարհի մըն ալ հեռանակարը ունենալու. այս անդամ նոյնիսկ առանց ճնճուղի և շուշանի, այսինքն անհուն երանութեան կայսակ մը իրբու, կանչուած ինքզինքը լուծելու նոյն երանութեանը ջուրին մէջ։

ՅԻՂԵՃ՝ Վ.ԱՐԴԱՅԵՏ

մեր սիրելիներուն. մեր շահերը կրնայ վտանգուիլ։ Բաց աստի, մեր մարդկային բնութիւնը, մեր էութեան կազմութիւնն իսկ աններդաշնակութիւն մը, խառնակութիւն մը կը ներկայացնէ։ Հրամայական, անխուսափելի ձգտումներ ունինք դէպի բարձրը և ցածը, դէպի բարին և չարը, դէպի պարտականութիւն և դէպի հաճոյք, ու չենք կրնար քսոնցմէ ոմանց հնազանդիլ, առանց մաքսանելու միաներուն դէմ։ Կա՛մ տառապիլ՝ յաղթական դուրս գալու համար, եթէ կ'ուզինք մաքուր պահել մեր հոգին, և կա՛մ տանջուիլ խղճի խայթէ, եթէ չենք անգեր պահել մաքրութիւնը մեր հոգիին։ Փափաքիլ այս կեանքի մէջ կատարելագէտ երջանիկ ըլլալ, կը նշանակէ փորձել խառնաբարտէ գղեակ մը շինել, փոթորկալից օր մը, նաւու մը կամրջակին վրայ։ Զո՛ւր ջանք. աղայութիւն պիտի ըլլար ափսոս։

Ուրեմն ի՞նչ, Յուսալքուի՛լ, Բայց երբե՛ք, կ'ըսէինք ասկէ առաջ, որովհետեւ տառապանքը, որ յիմար և անգուժ իրողութիւն մը պիտի ըլլար եթէ աստուածային բան մը չունենար իր մէջ, կը վերածուի հասկնալի և նոյնիսկ օգտակար երեւոյթ մը, երբ Աստուծոյ մը մէջ կը գտնէ իր արմատը։ Աստուծոյ մը՝ որ կանխատեսած է զայն, որ կ'օգնէ մեզի կրելու համար զայն, և որ դեր մը՝ պաշտօն մը տուած է անոր։ Տառապանքը կը ծառայէ արժանի ընելու զմեզ երկնքի երջանկութեան։ Ամէն անգամ որ անիկա առիթ մը կ'ըլլայ վեհանձն արարքի, քաջութեան, համբերութեան, ամէն անգամ որ անիկա կը դառնայ զոհաբերութիւն մը, այսինքն խոնարհութեամբ, սիրով ունիլու մը՝ և Աստուծոյ, այնքան կ'ուշադրայ մեր իրաւունքը՝ երջանկութեան, մեր պարձանքը՝ արքայութեան։ Եւ այս յաւելումը պիտի շարունակուի ամբողջ յաւիտենականութեան ընթացքին։ Վ. Հիւսիս երբ կորսնցուց իր անդրանիկ աշխիւր՝ Լէօօրախը, որ իր ամուսնութեան կարճ ժամանակ յետոյ, արկածով խեղդուեցաւ Սէնի մէջ, սրբոտազրաւ համակերպումով, գեղեցիկ ոտանաւոր մը գրեց, որուն մէջ սակայն, անհաճ հարցում մը խառնեց, ըսելով Աստուծոյ.

Երկնիդ մէջ, ամպերս պարտանակեմ ալ անցիմ, Խորն ալեհաւ Բու ճնջող եւ հաճաքօքի կապօքիմ, Մութ ու անպայ ալ գործի կը կատարեմ աղեօք Դուք, Տարբ իբրեւ ուրիշ ճերտ մեզմեկ վիտեմ ալ սարգսն։

Բարի Աստուածը պիտի կարենար իրեն պատասխանել. — «Հարցո՞ւր հանդիպած առաջին քահանայիդ, և կամ, ա՛յլ աւելի լաւ, միտքդ բեր քրիստոնէականի ուսումը, և անմիջապէս պիտի տեսնես թէ ինչ որ կ'ընենք զու ցաւերուդ շնորհիւ, անյայտ գործեր չեն բնաւ: Ես քեզի՛ կամար է որ կ'աշխատիմ, և արցունքներուդ առաջին արդիւնքը քու յաւիտեանական երջանկու թիւնդ է ու:»

Պիտի փորձենք ուրիշ կերպով հաստատել այս իրողութիւնը, և հասկնել թէ ինչպէս քրիստոնէական կրօնքը կը թելադրէ մեզի ո՛չ միայն յաղթիւ մեր ուրախութեան թշնամիներուն՝ մեր տառապանքներուն, այլ նաեւ ընտանեցիկ, ծառայեցնել զանոնք մեր բարիքին: Ըսած եմ թէ տառապանքը կ'արժեւորէ:

Արդի գիրք մը պատմութիւնը կ'ընէ Ափրիկէի գաղութացման ընթացքին պատահած նորօրինակ միջադէպի մը: Շուրջ երեսունհինգ տարիներ առաջ, երկտասարդ սպայ մը, իր կառավարութեան կողմէ գըլուսի կը նշանակուի սեւամորթներու պղտիկ զօրագունդի մը: Եւ իրեն կը յանձնուի արշաւանք մը մացառու տեղերու մէջ: Մանր էր պարտականութիւնը. կլիման՝ հեղձուցիչ, բնիկներու յարձակումները՝ երկիւղալի. սպան, որուն չէր պակսեր ո՛չ կտրիճութիւն և ոչ ալ տաղանդ, կը յաղթահարէ այս բոլոր խոշընդոտները: Արշաւանքը լաւ ընթացքի մէջ էր, երբ երեան կուգայ անսպասելի առամը: Երկտասարդ պետը, հաւանաբար տեղի չուպայէ մը վերջ, յիմարացած էր: Ու կը մտածէր ամբողջ Ափրիկէի մէջ անկախ թագաւորութիւն մը կազմել. ուստի երբ իր զինուորները իրմէ հեռանալով կը միանան ուրիշ շուկատի մը, կը հրամայէ կրակ բանալ իր չափերակիցներուն վրայ: Եւ իրարանցումին մէջ կը կորսուի ինք:

Այս կարգի իրողութիւններ հազուադէպ են. և այս մէկը կը բացատրուի սպային հիւանդութեամբը մասնաւոր, քան թէ իր կողմէ մտածուած քահանայութեամբ: Բայց չէ՞ք խորհիր թէ մենք ալ նոյն վիճակին ենք ենթարկուելու: Մենք աշխարհ առաքելութեամբ մըն ենք զրկուած՝ Աստուծոյ հաշտոյն: Մեր ընտանիքը, մեր արհեստը, մեր հայրենիքը, մեր հարստութիւնը, մինչ

չեւ իսկ մեր մարմինն ու հոգին, և ամէն ինչ որ մեր շուրջը կայ, ամէն ինչ որ ունինք իբրեւ ստացուածք, բոլորը աւանդուած ու հայթայթուած են մեզի Աստուծոյ կողմէ, որպէսզի զառնոյք գործածենք ո՛չ թէ ունէ կերպով, ո՛չ թէ մեր քահանայութիւն, այլ աւելի հասնելու համար սահմանուած նպատակին, որ փրկութիւնն է մեր հոգիներուն, կատարումովը Աստուծոյ և Եկեղեցիին պատուիրաններուն: Եւ մեր մեծագոյն վտանգը, մեր մեծագոյն փորձութիւնը, հոգեկոնքի է զմեզ իբրեւ սեպականատերեր այն բոլորին որոնք վստահուած են միայն մեզի. գործածելն է մեր մարմինը, մեր հոգին, մեր արծաթը, մեր պարագայ ժամերը և մեր նմանները, ո՛չ թէ Աստուծոյ ծառայութեան, այլ մեր անձերուն հաճութեան: Կարճ՝ վարուելն է մեր տրամադրութեան ներքեւ եղող ամէն ինչի հետ այնպէս ինչպէս ըրաւ վերոյիշեալ սպան իր զինուորներուն: Տակաւին, կամենալն է զանոնք դարձնել ո՛չ թէ օժանդակներ Աստուծոյ ծառայութեան գործին, այլ միջոցներ՝ անկախ դառնալու, մեր հաճութիւն և մեր փառասիրութեան ծառայեցնելու: Այս է աղբիւրը բոլոր մեղքերուն. մարդ իւրացնել կ'ուզէ այն՝ որ Աստուծոյ կը պատկանի. անկախ թագաւորութիւն մը կ'ուզէ կազմել, առնալով թէ հաշիւ տալու պարտաւոր ծառայ մըն է միայն ինք: Ճիշտ այն վերակացուններուն նման, որոնք կ'ստեղծատէրեր ըլլալ կը հետամտին:

Ինչ պիտի ըլլար մեր մեծագոյն ծառայութիւնը, մէկու մը, որ կորսնցուցած է իր գիտակցութիւնը, հոսանքին մէջը հաճութիւն, ամբարտաւանութեան, ազահուսթեան, ատելութեան, զայրոյթին, և ունէ տեսնել կրքի, մոլորելու՝ Աստուծոյ ծառայութեան ճամբէն: — Անտարակոյ՝ ըսթափեցնելը զայն՝ կարգի բերելու, շիտակ ճամբուն մէջ դնելու: Զայն հեռու պահելը՝ այն բոլորէն որոնցմէ կը խաբուի. զգացնել իրեն իր սխալները. ճիշտ ինչպէս մանուկի մը ձեռքէն կ'առնենք այն իրերը զորս մը տաղիր է գողնալ կամ փնայնել:

Բացայայտ է անսահման օգտակարութիւնը ցաւին: Ան միշտ իրողութեան առջեւ կը դնէ: Կը խոնարհեցնէ մեզ, կը յիշեցնէ մեզի թէ մենք տէրեր չենք, թէ աշխարհ մեր հրամաններուն ենթակայ չէ, թէ մենք

գժմզ զուարճացնելու համար չէ որ կ'ապ-
րինք: Զինուորները զժբարխտ յիմարին,
որու մասին կը խօսէի քիչ առաջ, պիտի
կարենային զայն փրկել, եթէ, փոխանակ
հնազանդելու, զինաթափ ըրած ըլլային
զայն, և մօտէն հսկէին անոր: Երբ աշ-
խարհ շատ հաճելի և կամակատար է մեզի,
երբ մենք զմեզ շատ հանգիստ կը գտնենք
հոն, անմիջապէս կը մոռնանք երկինքը,
չարութեան մէջ միբճուռելով: Ամէնէն հա-
րուստ երկիրները վտանգն ունին ամէնէն
անտարբերները դառնալու, կրօնական տե-
սակէտէն: Բանաստեղծ մը ըսած է. —
«Երբ աջորդը հաճելի է, մարդ իր հայրեն-
նիքը կ'ընէ զայն»: Դիտեցէք Անառակ Ուր-
դին — որքան ատեն որ դրամ ունէր, վատ-
նեց զայն իր զեղխ կեանքին մէջ: Երբ ա-
նօթութենէն պիտի մեռնէր, այն ատեն
միայն գաղափարը ունեցաւ իր հօրը տունը
վերադառնալու: Վիշտը, ըստած է, կը
հալածէ մեղքը մեր հոգիին: Ան, մեր
վրայ գործողութիւն կատարող վերաբոյժ
մըն է: Փափաքելի բան մը չէ գործողու-
թեան ենթարկուիլ նոյնիսկ թմրեցումով.
անխուռափելի են ցաւերը: Բայց կարգ մը
պարագաներուն, միակ միջոցն է բուժուե-
լու, և չենք վարանք զայն իրարակելէ:
Տառապանքին կ'ընդառաջենք, երբ ան մեզ
կը փրկէ. մարդ պարտի ընդունիլ նմանա-
պէս այն տառապանքը որ Աստուծոյ կը
տանի, որ կը լուսաւորէ հոգին, այն՝ զոր
Ֆրանսուս Գօթէ «Ալքինա Տառապանքը»
կ'անուանէ:

Ֆրանսայի մօտիկ բարեկամ Սլանտաշի
կրօնաւոր մը, 1914ի Ծնունդին, Գերմա-
նիոյ մէջ, բանտարկեալներու բանակատե-
ղիները կ'այցելէ: Հոն, պատերազմի մէջ
կուրացած երիտասարդ մը կը տեսնէ, որ
կը պատմէ իրեն թէ ինչպէս կորսնցուցած
էր իր աչքերը, և կ'աւելցնէ. — «Վատա՛
կրնաք ըլլալ որ շատ ծանր է ասիկա ինծի
համար: Ուրախ եմ որ եկած էք. զուգ
պիտի կարենաք օգնել ինծի: Այնքան ապ-
երջանիկ եմ աչքերուս կորուստովը: Եր-
բեմն կը խորհիմ թէ կեանքը ոչինչ կ'արժէ:
Բայց գիտե՛ք թէ ի՛նչ կը հաւատամ: Կը
հաւատամ թէ Աստուած առաւ արտաքին
տեսողութիւնս, բանալու համար հոգիիս
աչքերը: Ժամանակին սիրտս էր կոյր, և
ես չէի խորհիւր այդ մասին: Հիմա աչքերս

ա՛լ չեն տեսներ, և ասիկա անտանելի կու
գայ ինծի: Բայց կը հաւատամ թէ աւելի
լաւ է հոգիի աչքերով կարենալ տեսնել
քան թէ մարմնիս: Ու ան կը շարունակէ. —
«Հայր, գիտե՛ք որ բարեպաշտ ըլլալ կ'ու-
զեմ, բայց կատարեալ բարեպաշտ, այնպէս
ինչպէս իմ առաջինը»^(*) հալոցողութեան էի:
Այս է միակ բանը որ կրնայ միխթարութիւն
տալ ինծի: Տառապանքը վերադարձուցեր
էր զայն Աստուծոյ: Երկրի վրայ զայն կը
զրկէր կարգ մը ուրախութիւններէ, ու-
րախութիւններէ՝ անկատար, վաղանցուկ և
ոչ-անխառն. և սակայն՝ բացարձակ ու
անվարձան երջանկութիւն մը ապահովող
անոր:

Յոճախ կը պատահի քահանային լսել
սա խօսքը, տառապողներուն բերնէն. —
«Բայց ի՞նչ եմ ըրած բարի Աստուծոյն,
այսպիսի փորձութեան մը ենթարկուելու
համար»: Խեղճ այս մարդոց կարելի չէ
անհամակրութեան խօսքեր ընել, այլ մի-
այն խորհիլ. — «Ահա երկու մեծ վրէպներ
միակ նախադասութեան մը մէջ»: Սխա-
լանք՝ կարծելով թէ վիշտը միշտ պատիժ
մըն է: Ու հիմնովին ոխալ: Քանի որ սուր-
բերն ալ նոյնքան փորձուած են: Սխալանք՝
նոյնպէս, կարծելով թէ անմեղ են իրենք:
Ոչ ոք անմեղ է: «Տեղեակ չեմ անդամին
խղճմտանքին, կ'ըսէր Ժօզէֆ տը Մէսթըր,
բայց կը ճանչնամ ա՛յն՝ որ պարկեշտ մար-
դունն է. սոսկալի բան է ատիկա»: Ամէնքս
մեղանչած ենք Աստուծոյ: Միակ մահացու
մեղք մը բաւ է որդէսզի Ժաժանի ըլլանք
դժոխքին: Բայց Աստուած ներած է մեզ
անտարակոյս: Սակայն ոչ որովհետեւ նուազ
յանցաւոր ենք մենք: Ի՞նչ կ'արժեն աշ-
խարհի բոլոր տառապանքները, բաղդատ-
մամբ անո՛ր՝ որուն արժանացած ենք:
Երեւակայեցէք մահուան դատապարտուած
ոճրագործ մը: Թող իրեն ծառացուի որ
պատիժը թիթեցուած է, և պիտի արձակ-
ուի օրուան մը բանտարգելութենէն վերջ,
նախ կ'ուրախանայ, բայց ժամ մը յետոյ
կը սկսի գոգոհիլ, հակամարաստանել, մե-
ղադրել իր դատաւորները որ մը ամբողջ
զինք բանտին մէջ պահած ըլլալու անվթու-
թեան համար: Ահա պատկերը՝ մեղապարտ

(*) Կաթոլիկ եկեղեցին առաջին անգամ եօթը տարե-
կանին կը հաղորդէ մահուկները, այդ տարիքին այլևս ին-
լահատ համարելով զանոնք, Ս. Թ.

սակայն ներողութեան արժանացած քրիստոնեային, որ կը զգուհի իր կրած տառապանքներու մասին: Ան կրնար տեական տանջանքի դատապարտուիլ, բայց կը քուէ զայն ժամանակուոր պատրիարք մը, զորթէ ոչինչով՝ բազմամար իր յանցանքին. և սակայն նորէն կ'ընդգլխի: Բանաւոր կը թուի՝ ասիկա ձեզի:

Վերջացնելու համար, պէտք է մատնանշել վիշտին ուրիշ մէկ օգտակարութիւնը, որ նրազգած հոգիներուն համար զօրաւոր միջնորդութիւն մըն է, Ան ապացոյցն է մեր սիրոյն՝ հանդէպ Աստուծոյ և միւս հոգիներուն: Մէկը իրապէս սիրել, այդ սէրը բաւերով անոր արտայայտելը չէ: Բաւերը այստեղ ոչինչ կ'ապացուցանեն, և ամէնէն պերճախօս հաւատումներն իսկ ստույթներն կրնան ըլլալ: Մէկը սիրել՝ գործել է անոր սիրոյն, ընծայել է՝ իր աշխուժութիւնը, Քրիստոսը, իր ջանքը անոր: Գործնապէս՝ մէկը սիրել տառապիլ է անոր սիրոյն: Ձեռք սիրել իրապէս՝ երբ պատրաստակամ չենք՝ կրկնու տառապանքը անոր անունին: Ուրեմն, փորձութիւնը գերազանց առիթն է ըսելու Աստուծոյ. — «Երբ սիրեմ քեզ, Ու վստահ եմ ատոր: Վստահի գործնապէս կը յայտնեմ ասիկա ես քեզի: Բեզ կը բերեմ իմ տառապանքս: Դուն ես տուեր՝ ամէն ինչ որ ունիմ, և ինչ որ եմ: Մարդացար ինծի համար: Ու յանձն առիր աղքատութիւնը մսուրին և չարչարանքը խաչին: Թոյլ տուր հիմա, որ, իմ կարգին, իմ իսկ էութենէն բան մը տամ քեզի: Եւ հա՛ն՝ իմ վիշտս, իմ անձկութիւնս, իմ զրկումներս: Կ'ընդունիմ զանոնք, հաղորդ ըլլալով քու իսկ անձկութիւններուն, և զանոնք կը նուրբեմ քեզի, քու գործը շարունակելու համար: Քանի որ այս ամէնը կրեցիր հոգիներու վերկուծեան համար, ե՛ս ալ կուգամ իմ աշխատանքս միացնել քուինչի, իր լրուսին հասցնելու համար փրկութիւնը աշխարհին: Քրիստոնէաբար տառապիլ՝ աստուածային շնորհներ բերել է, անոնց պակասը ունեցողներուն: Աւաքելական գործ մըն է ասիկա: Ասով, լոյսով ակնաւորներ կը դառնան մարդիկ, փարոս մի՛ որ նաւարկութիւնները կ'արգիլէ: Ու բանաստեղծ մը կը քսած է հետեւեալ գեղեցիկ խօսքերը զնեւ Քրիստոսի չրթներուն. —

ԿՐԿԱՆ

ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Մ Ո Ւ Տ Բ

Նկատի ունենալով այն իրողութիւնը որ նման մտահոգութիւններու ապաստելու աշխատանք մը չէր կրնար յամենալ, թափառիլ մտերմութեան թեանց շուրջ (ինչպէս չէր կրնար զուարճութեան, հանելու մարտդուծեան եղանակ մը ճարել իմացական ծոյրերուն, հեշտախոյզներուն՝ գործերուն ընթերցումէն խուսափող, ու անոնց միջուկը պատրաստ դեղահատներու նման ճաշակելու ակնկալու), համարել ըլլալու համար՝ վիճարկելու, փաստեր կուտակել, տրամաբանել ու խօսակցութեան թծի մը մէջէն տարողներ կարելի չհանկանութիւնը դէպի թուլացում, թափում (ընթերցումը յանձն ուրիշ քիչ բան է մեզմէ շատերուն համար), զգոյշ եմ եղած լայն մէջերումներէ, ուրիշներու կողմէ կատարուած վկայութեանց չափազանցումէն: Կը զգամ անպատեհութիւնը պատգամաշիտ, մարգարէաշուշ գրելու կերպի մը: Բայց գիտեմ որ սիրել, կիրքի կենդանակերպէն հանող գործեր, այդ իսկ հանգամանքով կը ներուր, հերթ է որ չնտեն-լուսնե երանիքի անպատասխանատուութեամբ մը որ բոլոր մարդարէները կը վերաւորէ, կազմէ և ետք անոնց ուժն ու հմայքը:

Եթէ երբեք, տեղ տեղ, դուք կը գտնէք մէջերումներ, անշուշտ՝ չափաւոր, ասիկա արդիւնքն է յստակութեան, պայծառութեան պահանջի մը:

Զրկայ մէջն այլիկս, աւելի լաւ բանուոր, Գան անկարն այսօր, Զառապող՝ գլխիկը: Ցաւեւէն իր ունիմ օրնորնէ՛ր կազմելի: Ու զանգ՝ ես քափեմ՝ ուղղող գեր պիլ, խիղճեւր՝ իմ դեմքին, գործեւր՝ պարտաւոր: Եւ այժմ այս անէ՛ր ամէ՛ տմ, անցաւորն, Աղօթի, արցունքի, անցանքին այլ ցամաք: Ու սիրոյ յայն հոսանք՝ ան երկիրն ուղղէ:

Դուք ևս, եթէ գիտեմք քրիստոնէաբար տառապիլ, կը դառնաք ուրիշները իրենց անտարբերութենէն զուրկ հանող, ջերմութիւն ստեղծող հոգիներուն այն խոսման, որոնք աշխարհը կը լուսաւորեն ու կը փրկեն:

Թ. Բ. Ս. Մ.